

ACC. N:R. M. 10935:1-7.

Landskap: Småland Upptecknat av: Arthur Levinsson
Härad: Mo Adress: Öreryd f. 1903.
Socken: Öreryd Berättat av: olika personer
Uppteckningsår: 1948. Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Längner och talesätt om kyrkklackorna. s. 1-2.
Kvokfiske. s. 3-5.
Platsen för vigsel o. dop. s. 6-7.

LuF. 66.

" 67.

" 68.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M10935:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Om en kyrkklocka i Åsenhöga har jag hört berättas följande. När klockan skulle gjutas var allt i ordning därför men dröjde med att komma och när de länge hade väntat lovade gesällen gjuta densamma vilket han också gjorde. Men när klockan var färdig och skulle synas kom det ut en bloddroppe ur klockan, gesällen sade då detta kommer att kosta mitt liv det berättas också att han skulle blivit mördad av sin mästare. Klangen var också för stark i klockan så de fick borra hål i den och gjuta i bly för att dempa klangen, detta gå att se på klockan ännu i dag. Klangen i en kyrkklocka på landet fick ej vara så stark att den hördes över stadskyrkans klockor. Jag har hört berättas om kyrkklockor som både sänkts i sjöar och grävts ner under ofredstider. Dessa (försattes) som det hette det vill säga att de genom trolldom bundes så ingen utan genom rätt tillvägagångssätt kunde taga upp dem. Så har jag hört berättas i Stengårdshult finnes försatt en sådan klocka. Till att få upp den skulle fodras att man till hjälp hade två tvillingkalvar tjurar kasturerade till stutar. De skulle också vara helt vita och ej fått dricka annat än god söt mjölk. Endast dessa skulle kunna draga upp klockan. Ej långt från Stengårdshults kyrka finnes en sten benämnd jättestenen i vilken syns märken efter fem fingrar.

Luf. 66.

ACC. N:R M.10935 : 2

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Säggen berättar att en jätte stod på Isaberg som ligger över två mil från kyrkan och kastade stenen för att krossa kyrkan vilket dock inte lyckades. Jag har också hört berättas att när man skulle taga upp detta gällde både kyrkklockor och andra dolda skatter att man var absolut tyst man fick inte tala till varandra. Det var vanligt att man fick se mycket otroliga saker under arbetet vid upptagningen sålunda kunde man tycka sig se en eldsvåda och gav till ett utrop och vips försvann klockan eller skatten, så har jag även hört att de såg en vanlig höna som kom och drog ett hölass och de då blev så häpna att de inte kunde tala.

M.10935:3.

F I S K E.

FOLKLIVSARKIVET
 Institutionen för folklivsforsk-
 ning vid Lunds universitet

Fiskvattnen nu. Nissan Gusjön och Vallsjöarna.

Krokfiske förekommer här och har förekommit långt tillbaka.

Fiskrätten tillkommer markägare, men kunna även de som ej har strandrätt ändock ha fiskrätt beroende på att alla som tillhört samma lantmäteri då vid detta överenskommit att fiskvattnet skall vara gemensamt oberoende av om deras markgränsar intill sjö eller Under många år har fiskvårdsförening förekommit här varvid olika sorters fisk inplanterats i fiskvattnet. Genom fiskvårdsföreninge försäljes också kort till dem som ej har någon fiskrätt men önska bedriva fiske. Krokfiske får nog räknas som sportfiske (nöje)

Det äldsta av dessa är (metning) på en stång anbringades en krok (metrev) en smal lina eller tråd av starkt material. I ändan av reven fästes en krok och på reven ett flöte som var flyttbart på reven och med vilket man kunde bestämma hur långt ner i vattnet kroken fick komma. Vilde man meta småfisk agnades kroken med mask vilde man meta större fisk som t.ex. gödda påfästes småfisk på kroken. Masken trädde upp på kroken så att kroken ej syntes. Agn med småfisk stacks kroken igenom fisken stax bakom huvudet. Sedan när detta var färdigt gick man antingen vid stranden eller rodde man ut i båt, när fisket skulle börja fattade man storändan på metspöet och kastade ut reven alldeles som man slår till med en piska. När så en fisk högg eller som det hette nappade så drogs flötet som var fäst på metreven ner under vattnet vilket varskodd fiskaren om att det var tid för att draga upp fisken i båten eller på stranden. Detta fiskesätt är ettroande nöje även i dag.

(Ålreven) eller långreven är ett fiske som förekommit långt till. baka och som bedrives lönande även nu. Detta är en rev på längde upptill fler hundra meter påfästad med kroker med mellanrum av 2-3 meter. Dessa agnas liksom metreven med mask eller småfisk.

Masken bör i så fall vara daggmask som rinner upp på kvällen sedan det bliver mörkt och man måste då vid plockningen vara försedd med något lyse en ficklampa eller dylikt. Annan mask kan ju grävas upp i marken på mera fuktiga ställen. Ålreven är förvarad i en låda, sedan kan man dels ha krokarna som är fästade i en rev på c:a en halv meter lösa och knyta i dessa alltefter som de agnas och lägges ut eller kan de förnt vara fästade i den långa lina

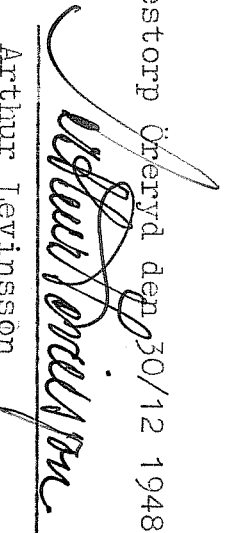
och anbringade i skåror på lådans sidor så att de ej trasslas in i reven som ligger inuti lådan. Är de så påfästade kan de agnas före fiskets början. För detta fiske måste man ha båt och vara två en ro båten och en lägger ut. Utläggningen tillgår på så vis att, man börjar med den ena ändan av långreven här knyter man fast i reven ett sänke en sten eller dyligt i detta fästes också en lina med brädlapp i som når upp till vattentytan detta som värke var man revens ena ända så fortsattes utläggningen krok efter krok här och där fastknytes en sten som håller ~~reven~~ nere. När man kommer till slutet av ~~reven~~ förfäres på samma sätt som vid början den sänkes med en sten och en lina med en lapp i anbringas som värke.

Utläggningen sker på kvällen och sedan får den ligga kvar under natten. På morgonen ganska tidigt börja fisket nu börjar man där man slutade på kvällen och plockar in krok efter krok och lösghjör de fiskar som fastnat på krokarna. Ärdet en sjö som har god tillgång på ål så kan man få en på var fjärde krok om den har varit hågad till att gå på, sedan kan man få brax gädda mört och åbborre m.m. En annan krokfångst är ståndkrok detta tillgår så att en rev viras på en klyka den ena grenen av klykan är spräckt när man bestämt hur djupt reven skall gå ner i vattnet drages reven in skåran så den sitter fast där, när sedan fisken hugges ut drager i agnet löper reven ur skåran och han kanske drager ut hela reven. Klykan är fastbunden i en stör som är nerslagen i sjöbottnen. Detta kan stå ute hur länge som helst man ser till det en gång om dagen har man någon fisk på så löstages han och man agnar på nytt. Denna fångstmetod kan brukas både sommar och vinter, på vintern får man ju då hugga hål på isen och stören lägges nu i stället tvärs över hålet och klykan fastbunden i densamma. Sommar fisket har den största betydelsen. Någon ekonomisk betydelse har ej fisket här. Det fiskas till husbehov ej för försäljning. Långt tillbaka kanske fisket var av större betydelse än nu och då kanske varje fiskare tillverkade sina fiskredskap nu köpes de närmaste affär eller rekvieras från någon firma som för fiskredskap. Numera förekommer också ~~fiske~~ med kastspö som är den modernaste fisket med krok. Detta behöver ju ej agnas med någonting, utan det är ju drag som blänker och är försedda med en eller flera krokar linan i vilket draget är fäst löper ut på en

rulle, rullen som är försedd med vev tjänstgör vid intagningen av linan och fisken. Med dessa olika fiskeredskap har fångats flera större fiskar huvudsakligen gäddor mellan fem och tio kilo. Självt har jag vid vinterfiske på förut angivna fångstmetod med ståndkrok fått en gädda på sju kilo. Förra året togs en med kastspö på åtta och ett halvt kilo av Åke Högberg Valdsnult, en lika stor av Adolv Johansson Rannebo Åsenhöga vilken fångstmetod som här förekom kan jag dock inte säga. Fiskvasar förekommer sedan gammalt, och sedan fiskvårdsföreningen bildades för c:a trettio år sedan har flera nya vasar byggts. Sedan har ju flera nya fisksorter inplanterats som gös röding sik och siklöja. Fisk som förut förekommit i dessa fiskvattnen är. Gädda Brax abborre mört laxöring och ål. Även av dessa förutvarande sorter har inplantering för ökning av fiskebeståndet skett. En romkläckningsanstalt har fiskvårdsföreningen anlagt vid Nissan vid Nissaforsbruk i Källeryds socken.

Förutom fiske med krok förekommer ju fiske med nät och ryssjor också. Någon ny fiskemetod på grund av ny fisksorts inplantering förekommer e Tillgången variera ju något men håller sig nog ganska jämn. Efter den kollosala översvämning som rådde 1927 då stora starka strömmförhållanden uppstodo på grund av att fördämningarna brötos följde nog mycken fisk med strömmen ut till havet, tillgången var då flera år efter detta sämre. Fiske har nog här förekommit sedan urminnes tider sålunda har gamla urhållkade ekstockar som använts till båtar hittats. I Lillesjön av nedre Vallsjön finnes ännu en sådan som nu levande människor sett, själv vet jag platsen där den skall finnas men har aldrig kunnat se den, den har väl med tiden skunkit ner i dy Detta är vad jag kan upplysa om fiske metoder m.m här.

Ulvestorp Örebro den 30/12 1948

Arthur Levinsson

V I G S E L.

Så länge som jag har något minne av vigsel så har den förekommit både i hemmet prästgård och kyrka. Men nu har det blivit mera vanligt än förr att vigseln förättas i kyrkan, denna omsvängning skedde under trettio-talet. Nu är det lika vanligt att fattig som rik hög och låg viges i kyrkan. Förvar det mera vanligt att det var de mera förnämna som vigdes i kyrkan. Förr var det alltid vanligt att allmogebefolkningen dit jag räknar bönder torpare arbetare m.fl. vigdes i hemmet, men undantag fanns ju. Sålunda vigdes nog torpare ofta i prästgården. Vigseln i hemmen skedde alltid i brudens hem så sker även nu. Var vigseln än skedde så var det alltid vanligt med kalas i brudens hem, så är seden även nu. Vid vigsel i kyrkan följes brudparet av flera par tärnor och marskalkar, även förekommer detta vid vigsel i hemmet. Prästen, antingen vigseln sker i kyrkan eller hemmet så brukar han vara inbjuden till gästabudet där han och hans fru är hedersgäster och sitter närmast brudparet vid bordet. Övriga inbjudna voro brudens och brudgummens släktingar samt de närre grannarna till bruden. Denna sed är fortfarande kvar. Nog hände det att bönder som haft tjänare länge i sin tjänst att när de skulle gifta sig de gjorde bröllop för dessa. Detta förekommer även nu både bland bönder och andra som har tjänare. Att prästen vid vigsel i prästgården bjöd på något känner jag ej till, däremot var det och är fortfarande vanligt att prästen bjuder på kaffe när det blivande brudparet begär lysning till äktenskap.

Ulvestorp Öreryd den 30/12 1948

Arthur Levinsson.

M. 10935: 2.

POLITISARKIVET
Inditionen för folkvetenskaplig forskning vid Lunds universitet

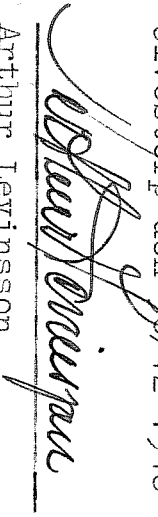
D O P.

Dopet skedde nog förr i större utsträckning i hemmet än nu.

Orsakerna kunde ju vara flera men, om vi tänker oss många likson nu hade lång väg till kyrkan och på den tiden det ej fanns några bilar att tillgå och det var på vintern kallt och ruskigt väder färderna kunde inte företagas på annat vis än efter häst, eller där vägen var dålig man fick bära barnet var det ju förenat med livsfara att få barnet till dop i kyrkan. Nu har ju detta förhållande ändrats vägarna äro förbättrade och bilar står till förfogade, men de flesta dop sker ännu i dag i hemmen.

Sker dopet i kyrkan så brukar det ske i samband med gudstjänster Dopet utföres vid altaret inför hela församlingen. Efter dopet om det sker i hemmet eller annorstädes så brukar det bjudas på kalas. Inbjudna äro då i första hand barnets far och morföräldrar och även föräldrarnas syskon. Sker dopet i hemmet är ju prästen och prästfrun skälvskrivna gäster. Kyrktagning förekom förr och detta skedde då i kyrkan inför hela församlingen strax före guds tjänstens början. Det är nu mycket sällan kyrktagning förekommer

Ulvestorp den 20/12 1948

Arthur Levinsson